

Univerzitet u Novom Sadu
Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin" Zrenjanin

Duško Letić
Jasmina Pekez
Eleonora Desnica
Ivan Tasić
Ivan Palinkaš
Snežana Vranješ

INŽENJERSKO CRTANJE

osnove

Zrenjanin, 2017.

INŽENJERSKO CRTANJE

- osnove -

- Autori:* Dr Duško Letić, red. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Jasmina Pekez, doc. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Desnica Eleonora, vanr. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Ivan Tasić, vanr. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Ms Ivan Palinkaš, asistent, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Ms Snežana Vranješ, OŠ "Ž. Zrenjanin", Zrenjanin
- Recenzenti:* Dr Dragiša Tolmač, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Slavica Prvulović, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
- Lektor:* Steluca Mulić, dipl. filolog
- Slog i dizajn:* Duško Letić

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

004.925:744(075.8)

INŽENJERSKO crtanje [Elektronski izvor] : osnove /
Duško Letić ... [et al.]. - Zrenjanin : Tehnički fakultet "Mihajlo
Pupin", 2017. - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Nasl. s naslovnog ekrana. - Opis zasnovan na stanju na dan:
20.4.2017. - Bibliografija.

ISBN 978-86-7672-294-5

1. Летић, Душко

a) Рачунарска графика b) Техничко цртање

COBISS.SR-ID 313806599

Ova publikacija odobrena je od strane Naučno-nastavnog veća na sednici od 12. 04. 2017. god. kao e-udžbenik za studente Tehničkog fakulteta "Mihajlo Pupin" u Zrenjaninu, Univerziteta u Novom Sadu. Sva prava zadržana. Bez dozvole izdavača nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan ili snimljen na bilo koji način ili bilo kojim sredstvom.

Univerzitet u Novom Sadu
Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin" Zrenjanin

Duško Letić
Jasmina Pekez
Eleonora Desnica
Ivan Tasić
Ivan Palinkaš
Snežana Vranješ

INŽENJERSKO CRTANJE

osnove

Zrenjanin, 2017.

Predgovor

Knjiga **INŽENJERSKO CRTANJE** (osnove) se objavljuje u cilju osavremenjavanja opšte tehničke kulture studenata - budućih kreativnih stručnjaka: konstruktora, projektanata i menadžera, prvenstveno u području razvojnog i konstruktivnog inženjerstva. Ta nastojanja ovde se odnose i na njihovo upoznavanje i ovladavanje osnovnim algoritmima novih metoda iz oblasti Tehničkog crtanja sa kompjuterskom grafikom koja obuhvata 2D crtanje i 3D crtanja ili stereo modeliranja. Koncipirana od izabranih sadržaja i poglavlja, od kojih se očekuje da će podići nivo edukacije iz ovog predmeta, a pre svega, odigrati primarnu ulogu u aplikaciji u cilju rešavanja mnogobrojnih problema iz teorije i prakse. Ova knjiga je nastala na osnovu rukopisa pripremljenog za predavanja i vežbe autora, održanih u prethodnom periodu.

* * * * *

Projektovanje, podržano računarom ili CAD/CAM tehnologija, kroz odabrana poglavlja, nadovezuje se na ove predmetne sadržaje i realizuje se tek par decenija putem redovnih i specijalizovanih kurseva na dodiplomskim i poslediplomskim studijama na većini mašinskih, građevinskih, arhitektonskih, saobraćajnih, vojno-tehničkih i drugih visokih škola na tlu naše zemlje. Poslednjih godina, želja autora je bila pridruživanje zajedničkom cilju ka modernizaciji udžbenika - koji će prvenstveno imati aplikativni karakter. U tom pogledu, knjiga "Inženjersko crtanje" je logičan početak serije kurseva iz osnove inženjerskog crtanja, grafičkih komunikacija, računarskog projektovanja i CAD/CAM tehnologije. Uvođenje računara, predstavlja u nastavi jedan od većih izazova predavačima, jer za sobom povlači i kreaciju novog modela edukacije. Edukacija studenata bi se, u laboratorijskim uslovima, ostvarivala formiranjem svojevrstnih istraživačko-projektantskih timova (grupa), u saglasnosti sa neminovnim trendom budućnosti: računarskim i drugim komunikacijama projektanata i konstruktora, posredstvom grafičkih jedinica i računarskih mreža. U tom smislu je za ovaj predmet pripremljena knjiga obimnijeg sadržaja "Tehničko crtanje sa kompjuterskom grafikom - aplikacije u Autocadu i Autocad Mechanicalu" koja integralno obrađuje sve teme klasične i kompjuterske metodologije tehničkog crtanja i grafičkog modeliranja. Odgovarajuće bibliografske jedinice, navedene na kraju knjige, inspirativno su uticale na proširenje rada na udžbeniku, kao i pripremu slične, specijalizovane literature u budućnosti, pre svega univerzitetskog karaktera. U knjizi je predstavljen veći broj ilustrativnih primera, koje studenti i drugi korisnici, na osnovu predviđenog broja časova, treba da izrade.

Autori se sa posebnim zadovoljstvom zahvaljuju recenzentima dr Dragiši Tolmaču i dr Slavici Prvulović, redovnim profesorima sa Tehničkog fakulteta "M. Pupin" u Zrenjaninu, Univerziteta u Novom Sadu, na savesno urađenim recenzijama, kao i gospođi Steluci Mulić, dipl. filologu - lektoru na korisnim sugestijama pri ukupnoj redakciji ovog udžbenika.

23. dec. 2016. god.

Autori

PREDGOVOR

SADRŽAJ

1. UVOD U INŽENJERSKO CRTANJE	1
Fenomenologija inženjerskog crtanja	1-1
Crtež i grafika kao jezik inženjerstva	2-1
Istorija grafike u inženjerstvu	2-1
Prekretnica u razvoju inženjerske grafike	3-1
Tehničke skice	4-1
Nacrtna geometrija.....	4-1
Tehnički crteži.....	5-1
Funkcija standardizacija.....	12-1
Standardni brojevi.....	13-1
Primena standardnih brojeva.....	18-1
Formiranje nizova veličina.....	19-1
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 1	28-1
2. TEHNIČKO PISMO	2
Tehničko pismo	1-2
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 2.....	4-2
3. FAZE RAZVOJA CRTEŽA	3
Konstrukcione linije za 2D konstruisanje objekata	1-3
Složene konstruktivne linije	1-3
Primer 3.1:	3-3
Primer 3.2:	3-3
Primer 3.3:	5-3
Modifikovanje objekata na crtežu	6-3
Primer 3.4:	7-3
Primer 3.5:	8-3
Primer 3.6:	10-3
Primer 3.7:	11-3
Primer 3.8:	13-3
Primer 3.9:	13-3
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 3.....	18-2
4. FORMIRANJE TEHNIČKE DOKUMENTACIJE	4
Standardni formati za tehničke crteže	1-4
Produžena veličina formata	1-4

Ivice i okvir formata	3-4
Razmere crteža i detalja	3-4
Vrste zaglavlja i primena	5-4
Upotreba polja	8-4
Mere i debljine linije zaglavlja	8-4
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 4.....	9-4
5. PRIKAZIVANJE TRODIMENZIONALNIH OBJEKATA	5
Modeliranje i prikazivanje trodimenzionalnih objekata	1-5
Crteži sa više pogleda i standardni rasporedi projekcija 3D objekta	3-5
Evropski raspored projekcija	4-5
Američki raspored projekcija	5-5
Dovoljan broj ortogonalnih projekcija.....	6-5
Prostorno prikazivanje modela pravilima tehničkog crtanja.....	7-5
Ortogonalne projekcije u inženjerskoj grafici	9-5
Faze definisanja 3D modela.....	9-5
Primeri 2D crteža i 3D modela tehničkih objekata	13-5
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 5	20-3
6. ŠRAFURE I PRESECI MODELA	6
Šrafure i preseci	1-6
Šrafiranje preseka mašinskih delova	2-6
Osnovne vrste preseka	3-6
Puni presek	3-6
Polupresek	5-6
Zaokrenuti presek	6-6
Presek paralelnim ravnima	6-6
Delimični presek	7-6
Nedovoljno jasni detalji	8-6
Profilni presek – uzastopni mestimični (poprečni) presek	8-6
Posebni i delimični izgledi	12-6
Prekidi i skraćanja	12-6
Simetrični delovi	13-6
Detalji koji se ponavljaju	14-6
Pravougli, cilindrični i konusni otvori, žlebovi za klin i blagi prelazi	14-6
Prodori cilindričnih delova	15-6
Uzastopni položaji delova mehanizama	15-6
Ciljevi, pitanja i zadaci za Poglavlje 6	21-6
7. FORMIRANJE I UREĐIVANJE KOTA	7
Funkcionalnost kota	1-7
Osnovni principi kotiranja	1-7
Elementi kotiranja	2-7
Početa tačka i kotni završeci	4-7
Označavanje vrednosti kota na crtežu	6-7

Prva metoda formiranja kota	6-7
Druga metoda formiranja kota	6-7
Kotni brojevi i simboli	7-7
Prekidi objekata	8-7
Karakteristični oblici i detalji	8-7
Nanošenje kota	10-7
Metode kotiranja s obzirom na konstrukcione zahteve	12-7
Lančano (redno) kotiranje	12-7
Kotiranje počev od zajedničkog elementa	12-7
Paralelno kotiranje	12-7
Kotiranje preklapanjem	13-7
Kotiranje koordinatama	13-7
Kombinovano kotiranje	14-7
Posebne oznake: tetive, lukovi i uglovi	14-7
Kotiranje profila	15-7
Detalji koji se ponavljaju	16-7
Ponavljanje istog detalja	17-7
Zakošenja i upuštenja	18-7
Tabelarno kotiranje	19-7
Kotiranje konusa i nagiba	20-7
Konusi za opštu primenu	22-7
Konusi (opštih) mera	22-7
Kotiranje tolerancija naleganja	22-7
Oblikovanje crteža s obzirom na postupak izrade predmeta	24-7
Kotiranje i označavanje navoja	24-7
Čvrsta razdvojiva veza zavrtnjima	25-7
Prikazivanje različitih vrsta navrtki	26-7
Primeri prikaza mašinskih delova u 3D formi	27-7
Oznake navoja na osnovu ISO standarda	28-7
Kotiranje žlebova za klinove	28-7
Prikazivanje opruga	33-7
Prikazivanje opruga u tehničkoj dokumentaciji	33-7
Osnovni elementi za prikaz pritisne opruge	35-7
Osnovni elementi za prikaz zavojne-fleksione opruge	35-7
Kotiranje metalnih konstrukcija	37-7
Prikazivanje zupčanika i njihovih parova	39-7
Cilindrični zupčanici	39-7
Ravan zupčasti par	42-7
Konusni zupčanici	43-7
Puž i pužni zupčanici	44-7
Ožlebljena vratila i glavčine	44-7
Primer 7.1:	46-7
Primer 7.2:	46-7
Pitanja i zadaci za Poglavlje 7	49-7
Zadatak 7.1:	50-7

LITERATURA

- [1] Boltuhin, K. A. Vasin, A. S. Vjatkin, P. G. Puš, V. A. INŽENERNAJA GRAFIKA – KONSTRUKTORSKAJA INFORMATIKA V MAŠINOSTROENII, Izdateljstvo MGTU, Moskva, 2001.
- [2] Čermarev, A. A. Verhovskij, V. Puzikov, A. A. NAČERTATELJNAJA GEOMETRIJA, INŽENERNAJA I MAŠINNAJA GRAFIKA, Visšaja škola, Moskva, 2001.
- [3] Deckert, K. H. ELEMENTI STROJEVA (prevod), Tehnička knjiga, Zagreb, 1980.
- [4] Dorđević, S. INŽENJERSKA GRAFIKA, Mašinski Fakultet, Beograd, 2002.
- [5] Dorđević, S. INŽENJERSKA GRAFIKA - zbirka zadataka, Mašinski Fakultet, Beograd, 2002.
- [6] Dorđević, D. Dorđević, V. TEHNIČKO CRTANJE, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
- [7] Dorđević, S. Papić, Ž. TEHNIČKO CRTANJE SA NACRTNOM GEOMETRIJOM Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2003.
- [8] Gligorić, R., TEHNIČKO CRTANJE, Univerzitet u Novom Sadu, Poljoprivredni fakultet, Edicija “Univerzitetski udžbenik”, Novi Sad, 2003.
- [9] Honenberg, F. KONSTRUKTIVNA GEOMETRIJA U TEHNICI, (prevod), Grajevska knjiga, Beograd, 1966
- [10] Ivanović, T. L. Erić, D. M. TEHNIČKO CRTANJE SA KOMPJUTERSKOM GRAFIKOM, - praktikum -, Mašinski fakultet u Kragujevcu, Univerzitet u Kragujevcu, Kragujevcu, 2011.
- [11] Ilijević, K. TEHNIČKO SPORAZUMEVANJE U MAŠINSTVU II, Naučna knjiga, Beograd, 1988.
- [12] Isailović, M. Bogner, M. STANDARDIZACIJA – JUGOSLOVENSKI STANDARDI ZA OPŠTE MAŠINSTVO, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2002.
- [13] Jovanović, D. ELEMENTI KONSTRUKCIJA I, (sveska 1), Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 1982.
- [14] Jovanović, D. ELEMENTI KONSTRUKCIJA I, (sveska 2), Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, 1983.
- [15] Jovanović, Lj. M. TEORIJA PROJEKTOVANJA KONSTRUKCIJA RAČUNAROM, Univerzitet u Nišu, Mašinski fakultet, 1994.
- [16] Jovanović, D. Kuzmanović, S. OBLIKOVANJE MAŠINSKIH KONSTRUKCIJA, Naučna knjiga, Beograd, 1991.
- [17] Kočović, P. GEOMETRIJSKO MODELIRANJE, (deo I - linije), Beograd, 1998.
- [18] Kočović, P. GEOMETRIJSKO MODELIRANJE, (deo II - površine i zapremine), Beograd, 2001.
- [19] Koludrović, Č. TEHNIČKO CRTANJE U SLICI, Naučna knjiga, Beograd, 1985.
- [20] Kuzmanović, S. METODOLOGIJA KONSTRUISANJA, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 1998.

-
- [21] Kuzmanović, S. KONSTRUISANJE, OBLIKOVANJE I DIZAJN - I i II deo, Fakultet tehničkih nauka, Univerzitet u Novom Sadu, Novi Sad, 2001.
- [22] Letić, D. CAD MAŠINSKIH ELEMENATA I KONSTRUKCIJA, Ogleđi u AutoCAD Mechanicalu Power Pack 6, Kompjuter biblioteka, Beograd, 2004.
- [23] Letić, D. TEHNIČKO CRTANJE SA KOMPJUTERSKOM GRAFIKOM, Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin", Zrenjanin, 2015.
- [24] Letić, D. GRAFIČKO MODELIRANJE, Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin", Zrenjanin, 2015.
- [25] Letić, D. AUTOCAD MECHANICA 2016, tutorijali za mašinski dizajn Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin", Zrenjanin, 2016.
- [26] Letić, D. INŽENJERSKA GRAFIKA I i II - scenario u AutoCAD-u 2010. Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin", Zrenjanin, 2011.
- [27] Letić, D. SISTEMI GRAFIČKIH KOMUNIKACIJA, Đapić, M. Tehnički fakultet "Mihajlo Pupin", Zrenjanin, 2003.
- [28] Lovre, M. Desnica, E. TEHNIČKO CRTANJA (standardi u tehničkom crtanju), Visoka tehnička škola strukovnih studija, Zrenjanin, 2014.
- [29] Ljubojević, R. Stevanović, M. INŽENJERSKO CRTANJE, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnološko-metalurški fakultet, Beograd, 2002.
- [30] Maguire, D. ENGINEERING DRAWING FROM FIRST PRINCIPLES Using AutoCAD, Arnold, London, Great Britain, John Wiley & Sons Inc., New York, USA, 1998.
- [31] Miltenović, V. Ognjanović, M. MAŠINSKI ELEMENTI I - MAŠINSKI SPOJEVI Mašinski fakultet, Beograd - Niš, 1996.
- [32] Nedimović, B. TEHNIČKO CRTANJE, Nauka, Beograd, 1993.
- [33] Nestorović, M. KONSTRUKTIVNI SISTEMI – PRINCIPI KONSTRUISANJA I OBLIKOVANJA, Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2000.
- [34] Ogrizović, M. INTERAKTIVNO MODELIRANJE MAŠINSKIH KONSTRUKCIJA U PRAKSI, Kompjuter biblioteka, Čačak, 2002.
- [35] Pantelić, T. TEHNIČKO CRTANJE, Mašinski fakultet, Građevinska knjiga, Beograd, 1972. (Prevod), Kompjuter biblioteka, Sybex, Beograd, 2000.
- [36] Petrović, S. ZBIRKA ZADATAKA IZ TEHNIČKOG CRTANJA SA NACRTNOM GEOMETRIJOM, Prosveta, Niš, 1981.
- [37] Petrović, S. Dorđević, S. Stoimenov, M. Miladinović, Lj. INŽENJERSKA GRAFIKA Mašinski fakultet u Beogradu, Univerzitet u Beogradu, Beograd, 2013.
- [38] Volkov, V. ELEMENTI MAŠINA, I DIO, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1974.
- [39] Volkov, V. ELEMENTI MAŠINA, II DIO, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1974.
- [40] Živanović, M. INŽENJERSKO CRTANJE, Univerzitet u Beogradu, Sobraćajni fakultet, Beograd, 2002.

INŽENJERSKO CRTANJE

- osnove -

- Autori:* Dr Duško Letić, red. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Jasmina Pekez, doc. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Desnica Eleonora, vanr. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Ivan Tasić, vanr. prof. Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Ms Ivan Palinkaš, asistent, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Ms Snežana Vranješ, OŠ "Ž. Zrenjanin", Zrenjanin
- Recenzenti:* Dr Dragiša Tolmač, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
Dr Slavica Prvulović, Univerzitet u Novom Sadu, Tehnički fakultet "M. Pupin", Zrenjanin
- Lektor:* Steluca Mulić, dipl. filolog
- Slog i dizajn:* Duško Letić

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

004.925:744(075.8)

INŽENJERSKO crtanje [Elektronski izvor] : osnove /
Duško Letić ... [et al.]. - Zrenjanin : Tehnički fakultet "Mihajlo
Pupin", 2017. - 1 elektronski optički disk (CD-ROM) ; 12 cm

Nasl. s naslovnog ekrana. - Opis zasnovan na stanju na dan:
20.4.2017. - Bibliografija.

ISBN 978-86-7672-294-5

1. Летић, Душко

a) Рачунарска графика b) Техничко цртање

COBISS.SR-ID 313806599

Ova publikacija odobrena je od strane Naučno-nastavnog veća na sednici od 12. 04. 2017. god. kao e-udžbenik za studente Tehničkog fakulteta "Mihajlo Pupin" u Zrenjaninu, Univerziteta u Novom Sadu. Sva prava zadržana. Bez dozvole izdavača nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovan ili snimljen na bilo koji način ili bilo kojim sredstvom.